

Eugen Pavel Barbul, un bibliolog născut pe plaiuri sătmărene

Dr. VIOREL CĂMPEAN
MARTA CORDEA
Biblioteca Județeană Satu Mare

Abstract

Eugen Pavel Barbul, a bibliologist born on the lands of Satu Mare

The article presents aspects of the life and work of Eugen Pavel Barbul, the first Romanian director of the Central University Library of Cluj, between 1920-1935. The personality of the bibliologist Eugen Pavel Barbul, originally from the place of Lipău, Satu Mare, is shaped by his activity at the head of the Library in Cluj, the volumes he signed over time and his publicistic contributions to the journals whose editor he was. There are also presented some glimpses of the political activity of Eugen Pavel Barbul as well as instants of his family and friends, Octavian Goga for instance.

Keywords: *Eugen Pavel Barbul, bibliography, Central University Library of Cluj, Barbul family.*

Plaiurile Sătmărilor au dat patrimoniului național mai mulți bibliologi, atât în trecut, cât și în zilele noastre. Unul dintre acești cărturari apropiați ai cărții și bibliotecilor a fost Eugen Pavel Barbul. El este consemnat în marile dicționare biografice naționale, dar și într-o lucrare dedicată personalităților sătmărene;¹ rostul studiului nostru este și acela de a completa informațiile despre această personalitate remarcabilă. A văzut lumina zilei în Lipău,

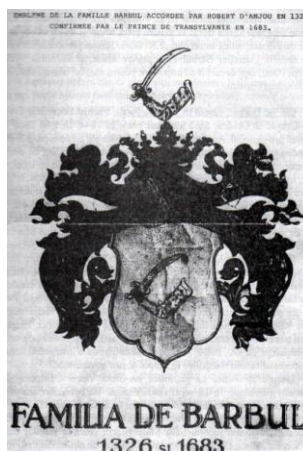
¹ Claudiu Porumbăcean, Bujor Dulgău, *Oameni din Sătmăr*, Satu Mare, 2000, p. 19; Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, București, ediție anastatică, 1999, p. 80.

localitate aflată pe valea Someșului, la 23 ianuarie 1875,² părinți fiindu-i Augustin Barbul și Vilhelmina Kolbusewski.

Familia Barbul de Gaura (azi această localitate se numește Valea Chioarului, jud. Maramureș) a fost înnobilită la 1680 de către Mihail Apafi pentru servicii militare.³ În tradiția descendenților s-a păstrat informația că familia Barbul ar fi fost înnobilită încă din 1326, pentru meritul organizării grănicerilor români pe drumul sării din zona Chioarului. Un membru al familiei Barbul, originar din Cernăuți, s-a remarcat în luptele de la Gaura și Samezo (probabil Sósmező, de-a lungul istoriei localitatea apare cu amândouă aceste denumiri; astăzi Glod, jud. Sălaj), salvându-l de la moarte pe Carol Robert de Anjou. A dobândit titlul nobiliar, precum și dreptul de a se reazeza în vatra originară sătmăreană de unde fusese gonit de către noua ordine instaurată de maghiari.

O altă informație precizează că Ștefan Barbul din Gaura a primit un „armaleș” la Alba Iulia în 16 aprilie 1679, precum și un blazon, în următoarea componență: scut înalt dreptunghiular, în al cărui câmp era plasat un grifon cu laba dreaptă ridicată, în care ținea o sabie curbă; deasupra coroanei regești, care domina coiful închis, se afla un braț retezat din umăr, strângând în pumn trei roze.⁴

Bunicul lui Eugen Pavel, arhidiaconul Chiriac Barbul,⁵ s-a afirmat în grupul de intelectuali români sătmăreni, luptători pentru drepturi naționale.

² DJAN Satu Mare, *Colecția Registrelor parohiale și de stare civilă*, Dosar 857, f. 27 v.

³ Ioan Cavaler de Pușcariu, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, Cluj-Napoca, 2003, vol. I, p. 18; *Idem*, vol. II, p. 13.

⁴ Valer Hossu, *Nobilimea Chioarului*, Baia Mare, 2003, p. 164.

⁵ **Chiriac Barbul** (1820-1896). A absolvit teologia la Oradea. S-a căsătorit cu Ana Vaida-Voievod și a fost hirotonit la 18 decembrie 1844. A slujit la Șiria,

Cât despre tatăl bibliologului, Augustin, a fost mare proprietar de pământ la Lipău și s-a căsătorit cu Wilhelmina Kolbusewski, fiica unui colonel refugiat din motive politice din Polonia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, originară tot dintr-o familie nobiliară. Cât au locuit la Lipău, în familia acestora s-au născut nu mai puțin de 12 copii, Eugen Pavel fiind al doilea.

Eugen Pavel a urmat studiile gimnaziale și liceale la piariștii din Carei,⁶ în afară de clasa II-a de gimnaziu pe care a urmat-o la Oradea, unde i-a avut colegi pe viitorii preoți greco-catolici Ioan Kuuk, Aurel Mureșan, Victor Terovan și Mihail Vida.⁷ La Carei, unde a urmat clasele a III-a, a V-a, a VI-a, a VII-a și a VIII-a gimnaziale, printre colegi i-am remarcat pe viitorii preoți greco-catolici Ioan Clintoc, Aurel Mureșan, în toți acești ani diriginte fiindu-i profesorul de limbile maghiară, germană și latină, Novák Béla.

A urmat studii de teologie la Oradea, când a beneficiat de o bursă din partea Fundației „Vulcaniana,”⁸ apoi la Budapesta, pe parcursul anului universitar 1893/1894⁹ și Esztergom, în anul universitar 1894/1895.¹⁰ Tot la Budapesta, a studiat între anii 1897-1900 la Facultatea de Litere și Filosofie, obținând doctoratul în litere și filosofie la data de 15 martie 1900.¹¹

În anul 1900, Octavian Goga își începe studiile la Budapesta. O prietenie trainică îi va lega pe cei doi oameni de cultură români. Prietenia cu

Cărășeu, Bicău, Lipău și Carei. Cât a slujit în această ultimă parohie a deținut și funcția de arhidiacon al părților sătmărene.

⁶ Stelian Popescu-Segarcea, *Dezvoltarea învățământului în orașul Carei, de la începuturi, până la eliberare*, Carei, 1977 (manuscris), p. 80.

⁷ *A Prémontrei Kanonokrend Nagyváradí Kath. Főgymnasium Értesítője az 1886-87 tanévről* (Anuarul Gimnaziului Superior aparținător ordinului premonstratenșilor), Nagyvárad, 1887, p. 80-81.

⁸ *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis Gr. R. Cath. Pro anno MDCCCXC*, Magno-Varadini, 1890, p. 153.

⁹ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, 2000, p. 348.

¹⁰ *Schematismus Venerabilis Cleri Dioecesis Magno-Varadinensis Gr. R. Cath. Pro anno MDCCCXCV*, Magno-Varadini, 1895, p. 146.

¹¹ Cornel Sigmirean, *op. cit.*, p. 434.

Octavian Goga este confirmată și de numirea lui Eugen Pavel Barbul în funcția de prefect al județului Arad în timpul efemerei guvernări Goga-Cuza.

A activat ca profesor secundar în orașul studenției, Budapesta, între 1900-1902, îndeplinind din 1901 și funcția de bibliotecar al Universității. În această funcție a avansat până la rangul de prim-bibliotecar. Va căuta neîncetat să-și perfecționeze cunoștințele și studiile, astfel că, în semestrul 2 al anului universitar 1902/1903 și semestrul 1 al anului universitar următor, îl găsim frecventând cursurile facultății de Drept și Științe Politice din Budapesta.¹² În anul universitar 1903/1904 a început să studieze la aceeași instituție și fratele său, Ilie Carol (1883-1946), viitor doctor în drept, subprefect și prefect al județului Satu Mare.

Teologul Eugen Pavel Barbul în mijlocul familiei sale

În perioada budapestană, Eugen Pavel Barbul a fost redactor-responsabil la revista *Szent-Lőrinci Céllovészeti Lapja*. Această publicație apărea de patru ori pe an. Primul număr al revistei are pe prima pagină o

¹² *Ibidem*, p. 382.

fotografie cu omul politic Szemere Miklós,¹³ cu care era într-o relație strânsă, la un moment dat fiindu-i secretar personal. Acest om politic a inițiat o serie de activități menite să faciliteze tineretului accesul la învățarea tragerii la țintă: a construit pe proprietatea sa o casă special amenajată în acest scop, a stipendiat un curs de tragere la țintă și a organizat un concurs internațional. Toate acestea le-a inițiat pentru a pregăti tineretul pentru apărarea patriei.

De asemenea, a fost redactorul revistei *A Cél* în primii trei ani de apariție a acesteia; potrivit volumului *Erdélyi Lexikon*, a deținut funcția de redactor în primii patru ani de apariție a revistei.¹⁴ *A Cél* și-a început apariția în 1910, ca „*revistă socială, economică și de sport*.” Primul ei redactor a fost Dr. Eugen Barbul, fiind urmat de Kállay Ubul și Dr. Dobák Emil, apoi de baronul dr. Nyáry Antal, iar la urmă de Farkas Zoltán. A publicat și articole antisemite, dar numărul acestora a fost mult mai mic în comparație cu cele care se preocupau de strădaniile naționalităților, de pildă unitatea cehoslovacă. Făcând o retrospectivă a revistei începând cu 1920, se poate recunoaște faptul că zvonurile cuprinse în paginile ei, de exemplu cele privind acțiunile antimaghiare ale lui Scotus Viator (R. W. Seton-Watson) sau cele privind atitudinea francmasonilor față de monarhie, nu au fost nefondate.¹⁵ Pe parcursul celor 3 ani, 1910-1912, în care a îndeplinit funcția de redactor-șef al acestei reviste, Eugen Barbul a semnat în paginile publicației, numeroase articole cu tematică foarte diversă.

S-a căsătorit cu Lucreția Ionescu (1889-1978), fiica notarului Gheorghe Ionescu din localitatea Ciuciu (astăzi Vârfurile, jud. Arad). S-au cunoscut la Budapesta în anul 1910. Lucreția povestește foarte frumos

¹³ **Szemere Miklós** (1856-1919). Om politic, a deținut un rol important în viața socială și culturală maghiară.

¹⁴ *Erdélyi Lexikon*, Oradea, 1928 (Tipărit la „Presa Liberă”, Satu Mare) *apud* <http://mek.oszk.hu/10100/10154/10154.pdf>.

¹⁵ <http://www.kalligram.eu/Kalligram/Archivum/2010/XIX.-evf.-2010.-aprilis-Celine/Verzo-Magyarország>.

întâlnirea cu junele Barbul și împrejurările care au dus la căsătoria lor.¹⁶ Logodna a avut loc la 15 august 1910 în Budapesta, în prezența membrilor celor două familii. Din cauza unei deplasări în Anglia, Octavian Goga nu și-a putut onora promisiunea de a-i fi naș tinerei Lucreția.

Socrul lui Eugen Pavel Barbul avea să cadă pradă răzbunării sălbatice a maghiarilor după Marea Unire din 1918, fiind împușcat pe marginea gropii mormântului, săpată de el însuși, în orașul Mezőtúr. Locul său de veci se află în incinta cimitirului „Eternitatea” din Arad, pe monumentul funerar fiind înscris un text aparținând lui Octavian Goga.

În toamna anului 1919 a fost ales deputat în Parlamentul României, candidând în circumscripția Cărașeu. Frații Eugen Pavel și Ilie Carol Barbul se vor atașa grupării formate în jurul fruntașilor de la Sibiu: Octavian Goga, Onisifor Ghibu și Arad: Ion Suci, Petru Groza, Eugen Costina, frații Imbroane, frații Iacob, care doreau ca ardelenii să se alipească unei formațiuni politice din Vechiul Regat, Partidul Național reprezentând în viziunea lor trecutul, iar existența Consiliului Dirigent de la Sibiu o contestau.¹⁷

În 1920, în timpul guvernării Averescu (13 martie 1920 - 17 decembrie 1921), Eugen Pavel Barbul a fost numit director al B.C.U. din Cluj Napoca, primul român în această funcție, pe care o va deține până în anul 1935, când a fost pensionat. Povestea pensionării sale ține mai mult de culisele

politicii dâmbovițene. Rectorul Florian Ștefănescu-Goangă ducea o politică dușmănoasă împotriva lui Eugen Pavel Barbul, căutând să-l înlocuiască.

¹⁶ Lucreția Barbul, *Amintiri despre România Mare*, în *Magazin istoric*, București, nr. 2 (443), februarie 2004, p. 53-58.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 5 (446), mai 2004, p. 85.

Uzând de funcția de subsecretar de stat la Educație Națională, biblioteca a fost declarată institut administrativ, al cărui personal putea fi pensionat la vârsta de 60 de ani. O dată cu pierderea statutului instituției, mai mulți profesori și-au pierdut gradații și drepturi, directorul Eugen Pavel fiind trimis cu data de 1 septembrie 1935 la pensie. Astfel că familia Barbul s-a mutat în București.¹⁸

În articolul *Habent fata sua libelli et bibliothecarii. Gyalui Farkas életútja és könyvtártani munkássága*, dedicat personalității fostului director al bibliotecii universitare clujene, Gyalui Farkas, referitor la activitatea bibliotecii după 1920 se consemnează faptul că „*activitatea decurge - trebuie s-o spunem cu părere de rău - cu un sprijin material mai mare decât înainte. Directorul român, Eugen Barbul, educat în cultura maghiară, a recunoscut marea importanță a bibliotecii din punct de vedere românesc și astăzi aceasta este biblioteca cea mai mare, mai modern structurată și mai bine organizată din România.*” Gyalui Farkas - martorul cel mai apropiat și mai competent al evenimentelor - a comentat astfel acest avânt: „*Ferdinand I [...], mare bibliofil a îndrăgît biblioteca și la cererea mea i-a devenit apărător până la moarte. În același mod și Carol al II-lea, care a învățat în America să îndrăgească bibliotecile.*”¹⁹

În perioada cât Eugen Barbul a fost conducătorul Bibliotecii Universității, instituția „*a ajuns să dețină cea mai cuprinzătoare colecție de cărți și periodice românești din Ardeal și cea mai bogată colecție de cărți vechi românești apărute înainte de 1830, cu multe piese unice, după Biblioteca Academiei Române din București.*” De asemenea, „*a sprijinit deschiderea unei Bibliotecii Populare, într-un spațiu al bibliotecii special destinat accesului la lectură al categoriilor defavorizate de cititori, și organizarea, începând din anul 1923, de expoziții pe diverse teme de larg*

¹⁸ *Ibidem*, nr. 7 (448), iulie 2004, p. 82-83.

¹⁹ Winiș Nándorné, *A Kolozsvári Egyetemi Könyvtár román kézre jutása*, Pécs, Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem, 1933, p. 1-7; Scrisoarea lui Gyalui Farkas către Pekár Gyula, Cluj, 16 ianuarie 1934, Fondul de manuscrise al Bibliotecii Naționale Ungare Szechenyi, Apud Pogányné Rózsa Gabriella, *Habent fata sua libelli et bibliothecarii. Gyalui Farkas életútja és könyvtártani munkássága*, în *Könyvtári Figyelő*, anul 50, nr. 4, 2004.

interes cultural. A obținut diferite distincții și decorații ale statelor român, francez, austriac și polonez.”²⁰ A fost preocupat nu numai de reorganizarea activităților specifice bibliotecii - prelucrarea fondului de carte și periodice -, ci și de problemele privind spațiul, supraetajând clădirea.

Dintr-o cerere adresată rectorului Universității din Cluj, Constantin Daicoviciu, în care își revendica dreptul la pensie în anul 1957, aflăm direct de la Eugen Barbul care au fost principalele sale realizări la cârma bibliotecii clujene. Realizările sale în cadrul instituției se regăsesc, de altfel, în lucrarea ***Biblioteca Universității Regele Ferdinand I din Cluj***,²¹ care este o „oglină” a activității sale la biblioteca clujeană în perioada 1920-1935.

Primul capitol al volumului începe cu un istoric al întemeierii bibliotecii și continuă cu descrierea și schițele noului local. Urmează apoi aspecte ale intrării bibliotecii în stăpânire românească, cu referire la înzestrarea bibliotecii cu cărți românești (donațiile Sion, Hossu, Marțian etc.) și străine, pagini despre imprimările legale și schimbul internațional.²²

Capitolul al doilea cuprinde pagini despre organizarea bibliotecii și personalul acesteia, despre prelucrarea volumelor și modalitatea lor de consultare și împrumut, expoziții și conferințe. În subcapitolul ***Vizitatorii Bibliotecii*** se menționează personalitățile de seamă care și-au înscris numele în albumul instituției; dintre aceștia îi amintim pe: Regele Ferdinand I, Regina Maria, Principele Moștenitor Carol, Principesa Elisabeta, Prințul Nicolae, Principesa Ileana, Duiliu Zamfirescu, Generalul Averescu, Octavian Goga, Petru Groza etc.

Capitolul al treilea cuprinde mai multe subcapitole: ***Biblioteca Românească Veche, Cărți necunoscute (comunicări), Secția***

²⁰ http://www.bjc.ro/new/fisierehtml/lectura_si_biblioteca_publica_la_cluj/dictionar.htm - ***Contribuții clujene la dezvoltarea științei bibliologice - Dicționar esențial.***

²¹ Eugen Barbul, ***Biblioteca Universității Regele Ferdinand I din Cluj***, Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1935, 148 p.

²² ***Ibidem***, p. 48.

manuscrisurilor, Archiva, Biblioteca Ungurească veche, Colecțiunea incunabilelor, Sala operilor de artă.

Eugen Barbul a fost preocupat și de înființarea Asociației bibliotecarilor din țară, după cum reiese din următorul text, din iulie 1924.²³

În anii 1919-1920, 1920-1921 și 1926-1927 a fost deputat, din partea formațiunii averescane, în Parlamentul României. În anul 1927, Eugen Barbul a fost decorat cu *Ordinul Steaua României în grad de ofițer*.²⁴ Presa locală sătmăreană atestă faptul că familia Barbul era implicată în viața cultural-națională; astfel, știm că Lucreția Barbul a fost foarte activă în cadrul „Asociației Româncelor Sătmărence,” ea fiind, de fapt, inițiatoare și președintă a acestei instituții, cu frumoase realizări în interbelicul sătmărean.²⁵

În deceniul IV al secolului XX, chiar și după pensionare, s-a menținut în cercul politic de apropiați ai lui Octavian Goga. S-a numărat printre colaboratorii la *Plugul*, publicație a Partidului Național Agrar, transformat ulterior în Partidul Național Creștin.

²³ Nedelcu Oprea, *Asociația bibliotecarilor din România*, în *Asociația - buletin informativ pentru bibliotecile publice din jud. Galați*, I, nr. 1, 2005, p. 5. *Apud* Drd. Adriana Szekely, *Ce este o asociație și cum poate ajuta ea bibliotecarii din România?* (I), <http://www.bcuculuj.ro/bibliorev/arhiva/nr17/info-focus3.html>

²⁴ *Voința poporului*, Satu Mare, an I, nr. 9, 22 aprilie 1927, p. 4.

²⁵ *Idem*, an I, nr. 5, 6 aprilie 1927, p. 2; *Satu Mare*, Satu Mare, an XIV, nr. 41, 25 sept. 1932, p. 2.

După cum se știe, o dată cu prăbușirea granițelor României Mari, Biblioteca Centrală Universitară din Cluj se mută la Sibiu. Un număr de 18 dosare din arhiva sa, constituită în perioada cât a fost director al Bibliotecii Centrale Universitare, cuprinzând documente emise în intervalul 1829-1941, au ajuns, după multe peripeții, la Moscova.²⁶

Edificatoare pentru drama trăită de poporul român după evenimentele din 1940 este și corespondența²⁷ dintre Eugen Barbul și Hóman Bálint,²⁸ publicată de Glatz Ferenc²⁹ în revista *Hungaria*. Redăm și noi, în traducere, un fragment al acestei atât de grăitoare corespondențe, mai cu seamă pentru faptul că ea scoate în evidență patriotismul, dar și voința lui Barbul de conciliere dintre popoarele român și maghiar.

Articolul intitulat de Glatz Ferenc - „respectându-și reciproc credința, limba, independența, libertatea” parafrazându-l pe Eugen Barbul - **Corespondența lui Hóman Bálint și Eugen Barbul în 1940-1941** - ilustrează simțămintele și „furtunile spirituale” a doi foști prieteni, intelectuali, oameni politici, care nu s-au mai întâlnit din 1918, după evenimentele din 1940. Textul începe cu o

²⁶ Documentele se păstrează la Osobûi Arhiv, Fond 495, opis 1, cf. Gheorghe Buzatu, **Românii în arhivele Kremlinului**, București, 1996, p. 177.

²⁷ Glatz Ferenc, „...tisztelve egymás hitét, nyelvét, függetlenségét, szabadságát...” [(Barbul Jenő-Hóman Bálint levelezése / Corespondența dintre Eugen Barbul - Hóman Bálint), **História**, 1984, an 6, nr. 5-6, 1984, p. 40-42.

²⁸ **Hóman Bálint** (Budapesta, 1885-Vác, 1951), istoric, profesor universitar, politician cultural, membru al Academiei Maghiare de Științe (director al acesteia între anii 1933-1945). Primul său loc de muncă a fost la Biblioteca universitară din Budapesta, unde a devenit director, din 1915. A mai fost director al Bibliotecii Naționale Széchényi și director general al Muzeului Național Maghiar. Lucrarea sa de căpătâi este considerată **A magyar történetírás új útja**.

²⁹ **Glatz Ferenc** (Csepel, 1941), istoric maghiar, profesor universitar, membru al Academiei Maghiare de Științe, între 1996-2002 președinte al acesteia. Între 1989 - 1990 ministru al culturii, din 2001 director al Institutului de Istorie din cadrul Academiei Maghiare de Științe. Este redactorul șef al lucrării **A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825-2002 I. (A-H)**. Din 1979, redactor al publicației **História**, devenind apoi redactor șef al acesteia.

succintă prezentare a situației politice, și continuă prin prezentarea celor doi corespondenți și a prieteniei lor, în anii când amândoi lucrau la Biblioteca Universității din Budapesta, Hóman, mai tânăr fiind cu 12 ani decât Barbul, succedându-l pe acesta pas cu pas pe scara ierarhică a funcției de bibliotecar universitar.

Hóman, istoric și om de știință - considerat unul dintre cei mai talentați intelectuali ai pleiadei de tineri bibliotecari formați sub îndrumarea directorului, criticul literar Ferenczi Zoltán -, publică de timpuriu mai multe articole în reviste științifice, devine membru al mai multor societăți; trăiește o viață socială intensă.³⁰ Amândoi scriau în publicațiile *A Cél* și *Szent-Lőrinci Célővészet Lapja*, la care Barbul era redactor-șef. Cei doi buni prieteni stăteau pe aceeași stradă, nu departe de bibliotecă. După război, Barbul se reîntoarce acasă și am văzut ce fel de evoluție a avut.

După război, Hóman Bálint a avut o carieră științifică strălucită și rapidă. Tot atât de rapidă a fost și cariera sa politică, dar îndreptată spre un făgaș greșit. În anii 1920 a fost director de bibliotecă și apoi de muzeu. Scrie împreună cu Székfü Gyula lucrarea reprezentativă pentru epoca sa, *Magyar Történet*. În 1932, în guvernul lui Gömbös Gyula, este ministru al cultelor și învățământului. Cu excepția unui singur an, până în 1942 este membru al guvernului. Astfel, în 1940, el se găsește la cârma VKM, în guvernul lui Teleki Pál, în timpul căderii granițelor României.

Ca istoric, era convins că problema cheie a politicii maghiare consta în obținerea teritoriilor pierdute de Ungaria istorică, țelurile revizioniste care nu puteau fi atinse, în opinia sa, decât exclusiv alături de Hitler. Dintr-un bine văzut om de știință, ajunge un exponent de dreapta al guvernului. Totuși, pe alocuri, își păstrează unele rămășițe ale principiilor sale liberale. Astfel, pe tărâmul politicii naționale, este de părere că, pentru ca populația slovacă și română să se simtă legată de statul maghiar (format), trebuie să i se asigure bazele existenței lor naționale.

Redăm, în continuare, în traducerea noastră (Marta Cordea), fragmente din corespondența dintre cei doi.

³⁰ Krúdy Gyula, *A vörös postakocsi*.

Prima scrisoare a lui Barbul către Hóman.

„Mi s-a comunicat că, cu ocazia ultimei vizite oficiale făcute în Cluj, ai vizitat biblioteca universitară și că acolo ți-ai manifestat mulțumirea asupra celor găsite acolo în bună rânduială și curățenie. Am auzit că te-ai bucurat în mod deosebit să-i găsești printre funcționari și pe cei din vechea gardă maghiară, pe care, în 1919, guvernul român i-a preluat și i-a păstrat până la capăt în înaltele lor funcții.

După cum bine știi, timp de 15 ani, între 1920 - septembrie 1935, am fost directorul bibliotecii și m-am străduit, cu concursul colegilor de muncă, să o ridic la nivel european.

Potrivit intenției guvernelor mele, am păstrat din personal, în exclusivitate pe toți acei din personal care au depus jurământul obligatoriu și niciodată n-am făcut deosebire între colegii mei maghiari și români, în detrimentul primilor. După cum am auzit, acest lucru a fost confirmat în unanimitate de funcționarii maghiari și au subliniat că le-am fost un conducător sever, dar binevoitor și drept. [...]

Această prietenie mă îndreptățește să te „caut” cu rândurile de față și să te întreb, după experiența ta de la Cluj, ce părere ai referitor la modul crâncen de purtare de care are parte populația română nefericită din Transilvania retrocedată. Căci, cu inima îndurerată, am aflat cum sunt uciși oameni nevinovați, neînarmați, femei, copii. În ce mod au fost deposedați de avere, în ce mod umilitor au fost închiși în vagoane de tren intelectualii români. Episcopi, preoți, doamne, copii - toți la un loc, câte 40 într-un vagon și ținuți fără apă și hrană, timp de 2-3 zile pe șine, până ce, chinuți, într-o stare în care urlau de chinuri, depuși peste graniță.

Dragă Bálint, te întreb în calitatea ta de ministru al culturii din Ungaria, și în cea de autentic maghiar, cum se poate permite această procedură în secolul XX? Se potrivește oare acest mod de purtare cu spiritul hotărârilor Curții Decizionale de Justiție de la Evian, care probabil a vrut să creeze pace și prietenie între popoarele din Europa de Răsărit.

Noi, Bálint, în tinerețea noastră, visam la o prietenie maghiaro-română. Ne gândeam că acesta este pentru noi un interes comun. [În mijlocul atâtor popoare slave - un „ocean slav” - o mică insulă maghiaro-română, expusă la pieire națională în cazul unei furtuni puternice]. În aceste condiții, cum poate fi motivată, cum este permisă această procedură plină de ură, izvorâtă din răzbunare? Unde conduce aceasta? Pe teritoriul Transilvaniei alipite trăiesc cca 1.400.000 români. Poate fi exterminată toată această

uriașă mulțime? Unde am ajunge dacă guvernul român, tot din răzbunare, pe baza principiului politic „ochi pentru ochi” - „dinte pentru dinte” s-ar purta în mod asemănător cu maghiarii care trăiesc în România?”

Răspunsul lui Hóman, datat la 29 Ianuarie 1941

„Eu îmi amintesc cu bucurie de anii petrecuți împreună la biblioteca universitară din Budapesta. Îmi amintesc și eu de discuțiile noastre referitoare la faptul că este nevoie ca poporul maghiar și român să se înțeleagă și să se sprijine reciproc. Din păcate, în locul apropierii sperate atunci, a urmat nu peste multă vreme o totală distanțare, nu din voința popoarelor, cât din voința oamenilor politici, dată de trecutul istoric [...] Maghiarii din Transilvania au trebuit să îndure timp de 20 de ani mari umilințe și răniri neîndurătoare. [...] Marea majoritate a „noilor domni” a folosit toate mijloacele ca poporului nostru maghiar să-i fie amărâtă viața pe pământul lui strămoșesc [...] Eu însumi - prin mijloacele statului - m-am îngrijit să aduc învățători și tineri de limbă română - în locul celor români, plecați benevol - ca nu cumva fiii poporului să ducă lipsă de educația în limba maternă. În raport cu adevăratele necesități m-am îngrijit de menținerea și inițierea școlilor medii. La universitatea din Cluj i-am admis pe studenții români.

[N-a făcut discriminare nici între preoți, nici cu învățătorii români [...].

Dacă au fost câteva sute de expulzați - în contrabalanță cu mii și mii de expulzați maghiari - și dacă în timpul acestora au fost lezate unele persoane, a fost doar un răspuns la faptul că din părțile de sud s-au refugiat la noi mii de maghiari, a căror viață a devenit de neîndurat din cauza hărțuirilor și care au fost atenționați să plece, chiar dacă nu prin intermediul unui act oficial. Despre ceea ce-mi scrii legat de femei, copii și oameni nevinovați, nu știu chiar nimic, poate doar din știrile răutăcioase date de presa și radioul din România.

Dă-mi voie, dragă Prietene, să-mi exprim sincera mirare că un Domn cultivat ca tine dă crezare la astfel de știri.

[Referitor la oamenii închiși în vagoane timp de mai multe zile]: Înțeleg prea bine, căci în suflet mi se evocă amintirea evenimentelor de acum 20 de ani, când mii de maghiari expulzați, refugiați din fața prigoanei românilor, au stat timp de luni de zile în găurile din Budapesta sau ale altor mari orașe.”

A doua scrisoare a lui Eugen Barbul către Hóman

„Dragă Bálint,

Îmi pare nespus de rău că după citirea scrisorii tale am ajuns la concluzia că acea concepție în interesul scopului pentru care te-am căutat și în care credeam, este o utopie. Acum cred deja că o posibilă înțelegere maghiaro-română, a visa despre frățietate, este un lucru sortit eșecului. [...]

Tu, Bálint, ești tânăr, cred că vei apuca încă vremea când toată lumea va accepta ce bine ar fi fost dacă aceste două națiuni, maghiară și română, care de secole trăiesc împreună în mijlocul oceanului slav, s-ar fi înțeles și, în loc de ură, ar fi legat o prietenie veșnică, ar fi făcut o asociere de apărare și de sfidare, «respectându-și reciproc credința, limba, independența, libertatea».”

Eugen Pavel Barbul a fost preocupat și de aspecte privind graiul și dialectul din Țara Oașului. Cercetările sale s-au materializat în volumul **Az avasvidéki nyelvjárás** (*Graiul român din Țara Oașului*) (Tip. Soc. Franklin, Budapesta, 1900, 72 p.), în care prezintă date generale despre locuință, port, alimentație, datini de nuntă și înmormântare, precum și 54 de cântece și strigături în limba română.

O lucrare originală a lui Eugen Barbul o reprezintă cea intitulată **Costume românești din veacul al XVII-lea**.³¹ În partea introductivă, autorul, aflat de 15 ani la cârma Bibliotecii Universității din Cluj, relatează cum a adunat pentru instituție un număr însemnat de cărți vechi românești, unele unicat, de mare valoare și inedite, precum și stampe, hărți, documente, albume, aducând semnificative contribuții la cunoașterea istoriei neamului românesc. Spune Eugen Barbul în acest cuvânt introductiv: „Aceste dovedesc că, deși am avut parte de un trecut zbuciumat, deși am fost veacuri întregi subjugați de opresorii noștri, genialitatea și vitalitatea poporului român n-a putut fi învinsă, a rezistat tuturor vitregiilor sorții, făcând alături de popoarele civilizate, un progres permanent, nu

³¹ **Costume românești din veacul al XVII-lea**, Cluj, Tipografia „Lumina,” 1935.

numai în viața de stat, socială și economică, dar și în cea culturală, contribuind cu un aport apreciabil la civilizația omenirii.”³²

În continuare, Eugen Barbul subliniază importanța portului popular în reliefația caracteristicilor unui popor, care „trădează însușirile sufletești, reprezintă bunul gust și simțul estetic al unui popor. Neamul nostru a dat cu prisosință dovezi despre aceste însușiri, deoarece costumele naționale românești au reputația de a fi unul dintre costumele cele mai pitorești și artistice.”³³

În această broșură este arătată o perioadă din evoluția portului românesc, prin publicarea dintr-un album dedicat mai multor porturi populare, costume românești din veacul al XVII-lea. Albumul din care au fost preluate imaginile, intitulat *Kostümbilder-Buch*, se găsește în fondul Bibliotecii Universității din Graz (Ms. II. 467) și reprezintă „un codex vechi pictat, un fel de album de costume de mare valoare din veacul al XVII-lea, care cuprinde 99 acvarele în mai multe culori, reprezentând diferite figuri, bărbați și femei, în costume originale naționale din aceeași epocă. Cele mai multe costume sunt din ținuturile Transilvaniei, câteva din Moldova, din București și unele din Turcia.”³⁴

Albumului aflat în biblioteca din Graz îi lipsește pagina de titlu, iar autorul nu este indicat în niciun loc pe document. În vederea identificării autorului albumului, Eugen Barbul realizează o succintă comparație între acest album și alte două albume asemănătoare,³⁵ prevăzute cu inscripții germane. Pe baza caracteristicilor albumelor privind modul de executare a imaginilor și inscripționarea lor, autorul broșurii ajunge la concluzia că albumul din Graz și cel al Muzeului din Budapesta sunt făcute de același pictor, probabil unul sas din Transilvania, dacă luăm în considerare faptul că majoritatea acvarelelor reprezintă figuri săsești din Transilvania, iar

³² *Ibidem*, p. 3.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, p. 4.

³⁵ *Costüme Bilder am Siebenburgen. Tabulae pictae et coloratae* aflat în colecțiile Bibliotecii Muzeului Maghiar din Budapesta și *Imagines Nationum Ditionis Hungariae coloribus illuminatae*, aparținând Academiei Maghiare din Budapesta.

inscripțiile sunt scrise într-o germană apropiată de dialectul săsesc din Ardeal.

Albumul, potrivit inscripției de pe el, a aparținut Conventului din Pettau - Styria.³⁶ Cel care l-a descoperit în cursul cercetărilor sale și l-a prezentat în periodicalul *Magyar Könyvszemle* din anul 1885 a fost scriitorul Iosif Thim. Aflând astfel de existența albumului, direcțiunea Bibliotecii Universității din Cluj l-a împrumutat pentru 2 luni, timp în care imaginile au fost copiate de talentatul pictor clujean Gavril Simon.

Din cele 99 acvarele, 24 sunt figuri românești: țărani, păstori, negustori, fețe bisericești din Transilvania și Țara Românească; valoarea albumului nu este dată de calitatea artistică a imaginilor, cât de valoarea lor documentară. Textul de sub imagini s-a realizat păstrând inscripționarea germană, tradusă și completată de autor cu descrierea amănunțită a fiecărei picturi și, în unele cazuri, cu comentarii comparative (în cazul primei imagini, de exemplu, când face o paralelă între aceeași imagine și textul de sub ea, prezentă și în albumul din Graz și în cel aparținând Muzeului din Budapesta). Imaginile cu subiect românesc reprezintă: un porcar român din Țara Românească, o româncă din Țara Făgărașului, un popă român de la sat, o jupâneasă din Sibiu, o țărancă din Brașov, un preot român, un negustor român ambulant, un berar, un român din Hațeg, un păcurar român, un secretar român, o lăptăreasă, o româncă mergând la târg, un porcar român, un episcop român (prezentat ca cel mai reușit „acvarel” din album), un călugăr, o călugăriță, o țărancă de rând.

Eugen Barbul a mai publicat: *Catalogul Revistelor Bibliotecii Universității din Budapesta*, Budapesta, 1902, *Capitole din istoria literaturii române*, 1912, *A román történetírás 1820-ig (Istoriografia română până la 1820)*, Budapesta, 1912, *Capitole din istoria literaturii române*, 1912, *Szemere Miklós külpolitikai nyilatkozatai 1903-1918*, Budapesta, 1918, *Mihai Viteazu. Chipuri și documente*, Craiova, Rotogravura Scrisul Românesc, [1943].

³⁶ *Conventus Pettoviensis Ord. Praedicatorum*

Nu sunt de neglijat nici preocupările de traducător ale lui Eugen Pavel Barbul. A tradus poezia **Votum Petőfianum** (*Szabadság, szerelem*), publicată în lucrarea **Petőfi Almanach**, apărută în anul 1909 la Budapesta, sub îngrijirea lui dr. Ferenczi Zoltán (p. 17).³⁷

A avut un fiu, Gheorghe (născut la 22 august 1915 în comuna Vârfurile, județul Arad, unde bunicul din partea mamei era notar), secretar al lui Ion Antonescu.³⁸ După studiile primare, pe care le-a urmat la Cluj, liceul l-a făcut la Viena și Paris. A urmat dreptul la Cluj, iar în perioada 1936-1939 „și-a pregătit doctoratul la Universitatea „Friedrich Wilhelm” din Berlin.” Poetul și omul politic Octavian Goga l-a pus în contact cu Arnold von Schickendanz, viceministru al lui Alfred Rosenberg, șeful departamentului ideologic al regimului național socialist, care i-a cerut detalii asupra unor oameni politici români dispuși să colaboreze cu Germania. Gheorghe Barbul i-a propus pe generalul Ion Antonescu, prieten al lui Goga și al familiei sale, și pe Valer Pop, al cărui secretar va deveni în 1940. La sfârșitul acestui an va deveni, în urma unui concurs, atașat de legație, fiind repartizat la cabinetul ministrului Afacerilor Străine, al cărui titular era Ion Antonescu; a fost de multe ori și translatorul mareșalului.

După arestarea lui Ion Antonescu, a fost repartizat la Direcția Politică a Ministerului Afacerilor Străine. În 1947 reușește să plece din țară, după ce aflase că va fi implicat în procesul lui Iuliu Maniu și până în 1985 devine gazetar în Franța. La împlinirea vârstei de 70 de ani a devenit pensionar al Casei Jurnaliștilor Francezi.

Având posibilitatea cunoașterii activității mareșalului Ion Antonescu, a publicat **Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei**. Primul volum a apărut în 1950 la Paris, sub titlul **Mémorial Antonescu. Le III-e homme de l'Axe**, Éditions de la Couronne. Informațiile prezentate „surprind prin veridicitatea și corectitudinea lor. Lucrările ulterioare, bazate pe consultarea unor

³⁷ Dorothea Sasu-Zimmermann, **Petőfi în literatura română (1849-1973). Bibliografie critică**, București, 1980, p. 106.

³⁸ Gheorghe Barbul, **Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei**, Iași, 1992.

importante fonduri arhivistice, românești și străine, confirmă, în marea lor majoritate, aprecierile și concluziile lui Barbul.”³⁹

În 1992 a apărut în Iași, la Editura Institutului European, lucrarea sa **Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei**. În prefața lucrării publicate pentru prima dată în limba română, V. F. Dobrinescu subliniază: „Cartea lui Gb. Barbul, scrisă cu mult talent și obiectivitate, reprezintă imaginea activității unui om cinstit, integru, pusă în slujba intereselor naționale. Lucrarea reprezintă prima încercare a unui autor de a prezenta coordonatele esențiale ale politicii antonesciene, exegetului lipsindu-i documentele, dar având avantajul participării directe.”⁴⁰

Gheorghe Barbul relatează în acest volum evenimentele petrecute în România în decursul celui de-al doilea război mondial, fiind o mărturie a autorului, nebazată pe documente. „Martorul nu se poate sustrage nici propriilor sale opinii, nici publicului căruia i se adresează și nu rămâne indiferent față de atmosfera care domnește în jurul său. Un singur factor poate fi invocat în favoarea mea: unui mă tratează de detractor, alții de apologet al lui Ion Antonescu. Să fi reușit oare să adopt o poziție de echilibru între cele două extreme? Să judece cine mă citește.”⁴¹

În anul 2004, publicația **Magazin istoric** a găzduit în paginile sale un serial în 8 episoade dedicat unor fragmente din memoriile Lucreției Ionescu Barbul, scrise în obsedantul deceniu, pentru a fi expediate în lumea liberă, copiilor. Soarta a vrut ca documentele să rămână în țară, un concurs fericit de împrejurări prilejuind redactorilor Gheorghe Neacșu și Marian Ștefan publicarea lor în anul 2004. Interesant este că, odată cu publicarea ultimului episod din **Memorii**, se anunța și decesul lui Gheorghe Barbul, întâmplat în luna iulie 2004.⁴²

Se pare că Eugen Pavel a mai avut copiii: Nicolae - avocat în București, apoi consilier economic al legației României în Ankara; în anul 1946 a refuzat să se întoarcă în țară; Eugen - avocat stagiar, București, în

³⁹ *Ibidem*, pp. XIII- XIV.

⁴⁰ *Ibidem*, p. XVIII.

⁴¹ *Ibidem*, p. VIII.

⁴² Marian Ștefan, **Adio, domnule Barbul**, în **Magazin istoric**, nr. 8 (449), august 2004, p. 80.

anul 1949 a reușit să plece din țară - și Marioara - măritată cu Teodor Baniciu, decedat în 1925 (copii: Gheorghe și Teodor), recăsătorită apoi cu Dr. Paul Barbateiu, președintele Tribunalului Cluj (copii: Maria-Ligia).

După toate probabilitățile, Eugen Pavel Barbul a trecut la cele veșnice în anul 1960, fiind înmormântat în București, la cimitirul Bellu catolic. Comunitatea din localitatea natală i-a cinstit memoria, așezând - în 6 martie 2005 - o placă comemorativă pe fațada școlii generale.

Și bibliotecarii sătmăreni au căutat să cinstească memoria ilustrului lor înaintaș, în anul 2009, când au fost vizitate atât localitatea Lipău, cât și Pomi, locul unde s-au consacrat cei mai mulți membri din meritoasa familie Barbul.⁴³

⁴³ Viorel Câmpean, *Pe urmele unor iluștri bibliologi*, în *Biblioteca*, București, an LXI, Serie nouă, an XX, nr. 4/2009, p. 82-83.